

ČESKÉ DIVADLO.

POŘADÁ BEDŘICH ŠALOUN.

SWAZEK 50.

KAREL HORSKÝ:

V ZAJETÍ
BABYLONSKÉM

ZORA,

SPOLEČNOST S R. O., NAKLADATELSTVÍ, UMĚLECKÝ ZÁVOD

V PRAZE (KARLÍNĚ).

KAREL HORSKÝ:

V ZAJETÍ BABYLONSKÉM

ČESKÁ TRAGÉDIE O 3 JEDNÁNÍCH

S ÚVODNÍ VZPOMÍNKOU ARNA NOVÁKA

ZORA,

SPOLEČNOST S R. O., NAKLADATELSTVÍ, UMĚLECKÝ ZÁVOD
V PRAZE (KARLÍNĚ).

Tištěno jako rukopis.

Půjčovati, opisovati, byť i jednotlivé úlohy, nebo jinak rozmnožovati tuto hru se zakazuje podle § 467. trest. zákona a § 51. zákona o právu autorském a stíhá se jako patisk.

Provozovací právo zadává jedině „Centrum“, divadelní zastupitelství v Praze VII., Nad Rudolfovou štolou č. 6.

Ed. Zory 126.

*Pro čest a chválu
starodávných horlitelů a mučedníků
za svobodu svědomí
velikému pravdy a svobody milovníku
Jos. Sv. Macharovi*

autorem připsáno.

Vzpomínka úvodem,

Když na samém počátku války, v červenci r. 1914, odcházel z Litomyšle na bojiště jako rakouský poručík čtyřiatřicetiletý profesor plzeňské reálky, Karel Horský, neleželo mu kromě osudu národa a dvou drobných dětí nic tak na mysli jako jeho druhé dramatické dílo „V zajetí babylonském“. Zrozena ze silného vědomí reformačního, zachovávaného věrně v staroměst'anské litomyšlské rodině Horských, prosycena živou a jasnou láskou k rodnému kraji a k jeho rázovitému lidu, vyzbrojena prohloubeným studiem selského mravu a jazyka, určena byla historická hra Karla Horského k husovskému jubileu r. 1915, aby oslavila poslední výhonky toho, co po stoletích, v úkrytu a v protivenství vyrostlo z kořenů, položených do země Mistrem Janem — proto odvážil se spisovatel ji označiti jako „českou tragédii“.

Nevyrostla však jako dílo čistě předmětné. Ona náhlá výbušnost v duších drsných sedláků, chalupníků a tkalců osmnáctého věku, která vyznačuje všecko dění dramatu „V zajetí babylonském“, bouřila i v povaze dramatikově: také on jako jeho hrdinové prudce vzplával až k revolučnímu vzdoru, pak byl přepadáván neočekávanou nedůvěrou a skleslostí, mátl se na rozcestí, váhal, kolísal a na konec se zase podle hlasu své nezdolné krve a podle nutkání svého přísného svě-

domí rozhodl setrvati v tom, k čemu mu poradil hned na počátku puč muže velmi bezprostředního a překotného, jehož se nevalně dotkla společenská kultura a jenž si nedovedl uložit přísné a soustavné kázně mravní. Tak jsme jej znali z dětství jako sivookého, silného hochu rázných pěstí a nehledaného slova, v kterém krev přímo vřela; tak se ho chvílemi báli, ale v podstatě milovali jeho rakovničtí a plzeňští studenti, jimž byl nedůsledným, ale charakterním učitelem; tak choval se i k představeným i podřízeným na vojně, kde nad vzdorným a odvážným českým důstojníkem stále visela kletba politické podezřelosti a kde byl stále vysílán do první řady, aby ho několi kráte stihlo zasypání lavinou kamení po výbuchu granátu, záznam v seznamu ztrát a na konec nervový otřes, přivodivší pak jeho předčasný skón.

To, co Karel Horský načerpal z kmenové pravdy svého domova a co nerozlučně spojil s projevy své povahové osobitosti, prošlo při tvoření dramatu z české protireformace zcela patrným mediem literatury. Žák Jana Voborníka a čtenář Aloise Jiráska přijal od obou těchto učitelů uvolněnou formu dramatické kroniky, kde drobní součinitelé teprve v jedné velké scéně všestranně zasáhnou do dění a posunou je prudce v před; Karel Schönherr, básník „Domova a víry“, překvapivší jej shodou v intonaci, naučil ho překonávat pohodlné scénické kronikářství freskovitou zkratkovostí a pevněji vypracovávat myšlenkové kadence až k symbolickému obrysu; „Jan Jílek“ od Terézy Novákové, který látkově se hrou „V zajetí babylonském“ těsně souvisí, byl Karlu Horskému nepochybně školou syté a sporé drobnokresby selské, v neposlední řadě i v dialektu, pro něj měl spisovatel, jako slovanský

filolog z povolání, jemně cvičený sluch a přesně reprodukuje píro. Drama, které stanulo takto kdesi na rozhraní mezi jiráskovskou kronikou scénickou a mezi schönherrovskou zkratkou dějinných sil v jejich nejdramatičtější srážce, není ještě zdaleka dílem hoto- vého umělce, čemu svědčí i příliš výmluvná a výrazo- vě neobratná předmluva apologetická. Karel Horský jako dramatik se teprve hledal. Měl za sebou zevní úspěch na plzeňském divadle, které v říjnu 1911 pro- vedlo jeho psychologicky i slovně přeplněnou rodinnou tragedii „Přival“ ve všech svých třech dějstvích znač- ně začátečnickou, měl před rukama mnoho divadelních plánů nejrůznějších námětů, od „Achillova hněvu“, „Deianeiry“, „Tiberia“ přes „Jiříka krále“ až k mo- derním aktovkám a dramátům. Jako jeden z nejhorli- vějších literárních členů družiny, shromážděné kolem Pelantova plzeňského „Směru“, zajímal se i publici- sticky soustavně o divadlo a studoval pilně jeho ústro- jí; přemýšlel hlasitě i mlčky o základních dramati- ckých problémech; měl po kapsách plno zápisníčků s úryvky výjevů, dialogů, point. Ze všeho toho a ze- jména ze samého dramatu „V zajetí babylonském“ bylo patrné, že Karlu Horskému jako dramatikovi ne- chyběla živá náplň motivů, problému a postav, nýbrž spíše úsporná kázeň formální, která by zhušťovala, krátila a vybírala. Kdyby se jí bylo dostalo jeho histo- rické tragédii, byla by plněji vynikla působivost něko- lika mohutných scén, dosahu až symbolického, na nichž si právem zakládal; byly by vypukleji vystoupily některé postavy hluboce lidské před kostým lidovým a historickým; bylo by dokonale patrné, jak za tragi- ckými událostmi XVIII. věku rysuje se samo patos če- ského národního osudu. Veřejné provedení tragédie

„V zajetí babylonském“, bohdá na některém velkém jevišti, snad podtrhne přednosti hry velice myšlené a poctivě pracované.

Spisovateli nebylo přáno dožítí se ho. Plzeňské divadlo již r. 1914 rozepsalo úlohy, ustanovilo den provozování, ale pak přišla válka se svými censurními nesnáze, následoval obecný zákaz oslaviti veřejně jubileum husovské, a Karel Horský, násilně vyřinutý z kolejí českého duševního života, nemohl se sám starati o osud svého drahého díla. Hrob v daleké Drači albánské předčasně přijal tělo osmatřicetiletého českého důstojníka v prosinci r. 1917; i Karel Horský zemřel ještě „v zajetí babylonském“. Jak cítil živě, ba dravě tragickou hrůzu tohoto osudu, dokazuje právě jeho hlavní scénický výtvar, jenž zaslouží, aby byl nejen knihou, ale i divadlem vysvobozen z nezaslouženého zapomenutí.

Arne Novák.